

TUJEJEZIČNOST UČENCEV – POUČEVANJE SLOVENŠČINE KOT DRUGEGA/UČNEGA JEZIKA V OSNOVNI ŠOLI S PRILAGOJENIM PROGRAMOM VIZ Z NIŽJIM IZOBRAZBENIM STANDARDOM

Mag. Barbara Rebolj, univ. dipl. prof. slovenščine in univ. dipl. bibliotekarka, Osnovna šola Jela Janežiča

Pojav tujejezičnosti učencev in v zvezi s tem potreba po poučevanju slovenščine kot drugega/učnega jezika v osnovni šoli v današnji družbi odzvanja na različne načine in čeprav ni novost v šolskem prostoru, še vedno predstavlja problem in izziv obenem. Prispevek se skozi praktično izkušnjo sprehaja od teoretičnih in zakonskih osnov do praktičnega soočenja in izvedbe poučevanja slovenščine kot drugega/učnega jezika za učenca z lažjo motnjo v duševnem razvoju, ki ima status priseljence in je njegov materni jezik bolgarščina.

ZAKONSKA IN TEORETIČNA PODLAGA ZA UČENJE SLOVENŠČINE KOT DRUGEGA/ UČNEGA JEZIKA

Zakon o osnovni šoli v 10. členu pravi, da imajo otroci, ki so tuji državljani oziroma osebe brez državljanstva in prebivajo v Republiki Sloveniji, pravico do obveznega osnovnošolskega izobraževanja pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije in da se zanje organizira pouk njihovega maternega jezika in kulture v skladu z mednarodnimi pogodbami. V *Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji* (2011) med načeli in cilji nadaljnjega razvoja osnovne šole sodi načelo oblikovanja in širjenje nacionalne kulture in spodbujanje medkulturnosti.

V *Strategiji vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje*

in izobraževanja v Republiki Sloveniji (2007, 6–7) otrokom priseljencem pripada pravica do dodatnega pouka slovenščine (v splošnih zakonih in zakonih VIZ-a) glede na njihov priseljeniški status. (Prim. spodnjo preglednico.)

Stanje glede dodatnega poučevanja slovenščine je neurejeno, je zapisano v *Strategiji vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji* (2007), za poučevanje slovenščine kot drugega/učnega jezika ni ustreznih učnih načrtov in učnega gradiva. Število ur ni opredeljeno, določen ni niti profil učitelja, ki v šoli izvaja pouk (učitelji so brez ustreznih znanj ali pa so neustrezne izobrazbe – učitelji drugih predmetov, pedagogi, svetovalni delavci). Prav tako niso

urejena izobraževanja, na katerih bi učitelji pridobili metodično-didaktična znanja za poučevanje slovenščine kot drugega/učnega jezika.

NAČIN IZVAJANJA POUČEVANJA MATERNEGA JEZIKA KOT DRUGEGA/ UČNEGA JEZIKA V NEKATERIH EVROPSKIH DRŽAVAH IN V SLOVENIJI

V nekaterih evropskih državah, kot so Avstrija, Nemčija, Finska in Švica, šole nudijo tako pouk uradnega jezika države kot pouk maternega jezika otrok migrantov. Pouk uradnega jezika države kot drugega/učnega jezika je na voljo že v vrtcu, v šoli poteka bodisi vzporedno (posebne skupine), integrirano (redni pouk) ali dodatno ob pouku (npr. dopolnilni pouk na Finskem), lahko tudi v obliki intenzivnih tečajev (npr. Nemčija, Švica), tečajev ob všolanju, podpornih teča-

Skupina priseljencev	Pravica do dodatnega pouka slovenščine v splošnih zakonih	Pravica do dodatnega pouka slovenščine v zakonih, ki zadevajo vzgojo in izobraževanje	Dejansko izvajanje (velja samo za OŠ)	Financer
ekonomski priseljenci	pravica je izražena, št. ur je neopredeljeno	pravica ni izražena	do ene ure na teden oz. do 35 ur na leto	MIZŠ (samo OŠ)
priseljenci s slovenskim državljanstvom	pravica je izražena, št. ur je neopredeljeno	pravica je delno izražena (samo v Zakonu o osnovni šoli)	do ene ure na teden oz. do 35 ur na leto	MIZŠ (samo OŠ)
otroci prosilcev za azil	pravica je izražena, 2 uri na teden	pravica ni izražena	do ene ure na teden oz. do 35 ur na leto	MIZŠ (samo OŠ)
otroci beguncev	pravica je izražena, 300 ur na leto (+ 100 ur)	pravica ni izražena	do ene ure na teden oz. do 35 ur na leto	MNZ

jev (npr. Švica) itd. Namenjenih mu je do 18 ur na teden (Avstrija) ali pri intenzivnih tečajih do 10 ur na dan (Nemčija). Pouk maternega jezika lahko poteka v obliki izbirnega predmeta, neobveznega dopolnilnega pouka (npr. v Avstriji), kot prvega jezika znotraj rednega programa (npr. Finska), v obliki tečajev maternega jezika in kulture (npr. Švica). Finski zakon o osnovni šoli celo dovoljuje, da izobraževanje delno ali v celoti poteka v maternem jeziku otroka migranta.

Na finskih šolah z otroki migranti je eden izmed učiteljev zadolžen za koordinacijo, vodenje in svetovanje, pomagajo si tudi s sistemom učencev tutorjev. Poleg jezikovnega pouka otrokom nudijo uvajanje v finsko kulturo in različne predmete. Tudi v Švici poznajo spremljanje, vodenje in usmerjanje novosprejetih otrok s pomočjo izkušenega učitelja (obstaja možnost dodatnega učitelja v velikih razredih ali razredih z velikim številom tujejezičnih učencev). Organizacija pouka in ocenjevanje sta večinoma fleksibilna. Če je znanje nemškega jezika pod ravno povprečja, se v prvih dveh, treh letih v Švici ne ocenjuje. Slabše poznavanje jezika se na Finskem upošteva tudi pri ocenjevanju drugih predmetov. Medkulturalnost je (npr. na Finskem, v Berlinu) vključena med cilje izobraževanja. V večini primerov morajo imeti učitelji dodatna znanja. Poudarjena sta tudi sodelovanje s starši in integracijska vloga sošolcev, katerih državni/učni jezik je njihov prvi jezik (Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji 2007).

Za sistemsko podporo pri uspešnem vključevanju priseljencev se v Sloveniji izvajajo naslednje dejavnosti: uvajalnica, priprava razredne skupnosti na sprejem otrok priseljencev, pouk slovenščine kot drugega/učnega jezika, dveletno prilagojeno preverjanje in ocenjevanje, individualni program, vključevanje v razširjeni program in medvrstniška podpora.

Uvajalnica, ki so jo razvili kot inovativno obliko podpore na OŠ Koper, je pomembna oblika podpore vključevanju; izvaja se zadnji teden avgusta pred začetkom šolskega leta. Otroci priseljenci imajo možnost spoznati šolo, šolske prostore (garderoba, telovadnica, knjižnica, učilnice, jedilnica, stranišče ...) in nekatere učiteljice in učitelje, ki so jim v tem tednu pripravili različne dejavnosti, med drugim tudi obisk mesta oz. kraja. Otroci v tem času lahko predstavijo svoj jezik in kulturo, tako da na prvi šolski dan lažje in samozavestnejše stopijo v novo okolje.

Razrednik pripravi razredno skupnost za prihod otroka priseljenca, pogovorijo se z učenci, o tem, kako bi se oni počutili (ali so se počutili), če bi morali v drugo državo in ne bi poznali dežele in znali jezika.

Jezikovno-strokovno za poučevanje slovenščine kot drugega/učnega jezika skrbi Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani in na voljo je že kar nekaj specializiranih strokovnih gradiv, npr.: Slika jezika (Knez idr. 2010, 2012, 2013), Poigrajmo se slovensko (Vučajnk idr. 2009, 2011), Na poti k učenju slovenščine (Jelen, Klančnik 2013).

Pouk slovenščine kot drugega/učnega jezika naj se izvaja med poukom, na začetku intenzivneje, nato naj učenec vedno več sodeluje pri rednem pouku. Za učenje uporabljamo tudi vse druge formalne in neformalne možnosti na šoli (razširjen program, medvrstniška pomoč) in v okolju. Treba se je zavedati, da je učenje jezika večleten proces (Vižintin 2013).

Dveletno prilagojeno preverjanje in ocenjevanje je zakonodajno omogočena možnost od leta 2008 naprej. Prilagoditve so različne: prvo leto učenci niso ocenjeni ali pa so ocenjeni samo pri nekaterih predmetih, učence se preverja in ocenjuje samo

ustno, individualno; podaljšan je čas pisanja, lahko tudi s pomočjo slovarja, slikovnega gradiva in z dodatno razlago; uporablja se celo njihov materni jezik ali pa npr. angleščina; za učence priseljence se pripravljajo posebne prilagojene učne liste.

Za vsakega učenca priseljenca se izdelava individualni program.

Za vsakega učenca priseljenca se izdelava individualni program. V individualnem programu

mu učitelji spremljajo več dejavnikov vključevanja (podatki o dosedanjem izobraževanju, dosežkih, močnih in šibkih področjih; doseganje napredka pri učnih ciljih pri vseh učnih predmetih; doseganje napredka pri vključevanju v razredno skupnost in pri spoznavanju šole; oblike sodelovanja s starši in z lokalno skupnostjo).

V razširjenem programu (jutranje varstvo, podaljšano bivanje, dodatni pouk, dopolnilni pouk, pouk neobveznih izbirnih vsebin in interesne dejavnosti) so boljši pogoji za medsebojne odnose in za usvajanje jezika okolja, saj gre za neformalne oblike izobraževanja.

Medvrstniško podporo nudijo sošolci in sošolke med poukom, tako da pomagajo z razlago pri učni snovi in pri domačih nalogah. Novopriseljeni učenci so hvaležni tudi za podporo v njihovem maternem jeziku, ki jo lahko nudijo le otroci priseljenci, ki so že nekaj časa tu in so imeli enake težave (Vižintin 2013).

KONKRETNI PRIMER DODATNEGA POUČEVANJA SLOVENŠČINE KOT DRUGEGA/UČNEGA JEZIKA

V primeru, opisanem v prispevku, je tujejezičnost vezana na učenčev dvojezičnost, ki je v tem primeru – glede na to da je učenec s statusom priseljenca prišel iz Bolgarije in v njegovem primarnem okolju govorijo vsi bolgarsko – t. i. zaporedna dvojezičnost (in ne simultana, pri kateri se otrok nauči dva jezika že od samega začetka), saj je do 14. leta govoril samo bolgarsko, torej svoj materni jezik, nato pa se je s priseli-

tvijo v Slovenijo začel učiti slovenščino kot drugi/učni jezik. Slovenščina je zanj jezik, ki se ga je dolžan naučiti in s katerim se lahko integrira in asimilira v slovensko družbo. Pri načrtovanju in izvajanju učnih ur slovenščine kot drugega/učnega jezika je bilo vodilo, da »se ne sme pozabiti na psihično, čustveno in socialno komponento prvega jezika, ki ga je treba postaviti na pravo mesto in ga primerjati na vseh nivojih (fonetično, fonološko, leksikalno, morfološko, sintaktično, semantično) z drugim jezikom« (Štrekelj, Ozbič 2008, 12). Vključevanje učenca v naše kulturno in jezikovno okolje je zanj zahteven proces in pri tem učenec potrebuje veliko učiteljeve podpore in tudi podpore sošolcev.

Na prvi, redni šoli, v katero je bil vključen takoj po prihodu v Slovenijo, je bil učenec zaradi neznanja jezika in s tem povezanimi učnimi težavami izključen iz socialnih aktivnosti v razredu (večinoma časa pouka je preživel pri svetovalni delavki) in bil tako socialno izoliran, kar je še dodatno negativno vplivalo na njegovo napredovanje pri učenju slovenskega jezika, saj je bil prikrajšan tako pri usvajanju učnega kot socialnega jezika (komunikacije z vrstniki). Obenem je vse to vplivalo tudi na njegovo samopodobo in slabo počutje. – Učenec je bil v naši šoli sprejet v razred (v program nižjega izobrazbenega standarda) s šestimi učenci, takoj je bil vključen v interesno dejavnost za pomoč pri jeziku in v logopedsko obravnavo. Ko je bil s strani Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport odobren dodatni fond ur za poučevanje slovenščine, se je v novembru začelo izvajati intenzivno poučevanje slovenščine. Kar pomeni, da se je na naši šoli zgodil precejšen premik, saj je od začetka šolskega leta učenec aktivno sodeloval pri pouku in v razredu in se je takoj, ko so bili ustvarjeni pogoji, začel aktivno učiti slovenščino.

Slovenščina je zanj jezik, ki se ga je dolžan naučiti in s katerim se lahko integrira in asimilira v slovensko družbo.

Šolska svetovalna delavka ga je zaradi slabih socialnih stikov z vrstniki (imel je samo stik s svojimi prijatelji iz Bolgarije preko Facebooka) vključila tudi v Dnevni center CSD (deluje od 13h do 19h pod vodstvom delavcev CSD in prostovoljcev). V Dnevnom centru je učenec zelo dobro deloval, veliko je risal, učil se je igrati na kitaro ter se je dobro povezoval z drugimi obiskovalci centra. V okviru razširjenega programa je poleg interesne dejavnosti, dodatnega in dopolnilnega pouka prejemal tudi dodatno podporo pri podaljšanem bivanju, predvsem pomoč pri domačih nalogah. Medvrstniško podporo so učencu nudili sošolci med poukom, pomagali so mu pri neznanih pojmi in pri reševanju nalog. Prav tako sta imeli kar dve učenki enake izkušnje s priseljevanjem kot on – ena je Albanka, druga je hrvaško-srbskega izvora – in tudi onidve sta se priselili v času šolanja. Učenka hrvaško-srbskega porekla je učenca razumela tudi v bolgarščini, tako da je imel učenec tudi znotraj razreda jezikovno in psihično podporo.

OZNAČITEV JEZIKOVNEGA PROBLEMA

Učenec se je z vstopom v slovenski šolski prostor srečal s tremi "oblikami" slovenščine: s slovenščino kot drugim jezikom oz. jezikom okolja, s slovenščino kot učnim jezikom in s slovenščino kot šolskim predmetom.

Za učenca se ni vedelo, kakšno je njegovo splošno predznanje in kakšno je razumevanje slovenskega jezika. Kot je že povedano, prvo leto na redni šoli v glavnem ni sodeloval pri pouku, ampak je preživel čas pri svetovalni delavki, kjer sta delala predvsem na »preživetveni« slovenščini, torej na slovenščini, ki se uporablja v neformalni ustni komunikaciji med sošolci in med drugimi, s katerimi je učenec v vsakdanjem življenju prihajal v govorni stik. V prvem letu je torej šlo za pojav jezikovne diglosije, slovenščino je delno obvladal samo v njeni neknjižni zvrsti – v interesni govorici.

Preden je na naši šoli zanj začelo potekati dodatno poučevanje slovenščine, smo se sestale vse učiteljice, ki smo z učencem povezane na tem področju: razredničarka, učiteljica, ki ga uči slovenščino v razredu, in učiteljici, ki sva prevzeli dodatno poučevanje. Učiteljici, ki sta z učencem že delali, sta poudarili, da ne razume strokovnih izrazov pri posameznih predmetih in da zaradi tega težko sledi pouku. Pri zapisovanju snovi v zvezek (predvsem po nareku) se učenec izgubi ali pa ne zna pravilno zapisati. Pojavilo se je tudi vprašanje, ali fond 35 ur razdeliti na daljše obdobje ali pa ga izvesti v strnjeni obliki. Iz izkušenj podobnih šol smo se odločile za strnjeno izvedbo, ki naj bi prinesla boljše rezultate. Učiteljici, ki sva prevzeli dodatno poučevanje slovenščine, sva vzeli vsaka po dve uri na teden, torej štiri ure skupaj. Ure smo razporedile v učenčev urnik pouka: prve in četrte ure, ko je imel učenec manj zahtevne predmete in po možnosti so bili ti predmeti v blok uri.

Od začetka šolskega leta je bil učenec vključen tudi v logopedsko obravnavo in v interesno dejavnost Za boljši jezik. S tem se je tedensko štirim uram dodatnega pouka slovenščine pridružilo še pol ure logopedске obravnave ter na štirinajst dni ena ura slovenščine več.

Pričakovati je bilo, da bo največ težav na oblikoslovni ravni, predvsem v rabi oblikotvornih pravil (pregibanje besed, ujemanje), kar je značilno tudi pri razvojnih jezikovnih primanjkljajih; da bodo na leksikalni ravni izziv nove besede (veliko pa je seveda pri obeh jezikih tudi pomenške podobnosti in sorodnosti); da bo fonološko tudi nekaj odstopanj; da bo z vsem tem povezano seveda tudi metajezikovno vedenje o jeziku.

VSEBINSKI POTEK DODATNEGA POUČEVANJA SLOVENŠČINE KOT DRUGEGA/UČNEGA JEZIKA

Na začetku dodatnega poučevanja slovenščine je učenec bral preprosta besedila s piktogrami o živalih, da

se je ugotovilo njegovo dejansko jezikovno znanje, razumevanje in sposobnost uporabe jezika. Te vrste besedil je učenec izbral po svojem izboru, izhaja namreč iz ruralnega področja Bolgarije in so mu živali zelo blizu. Njegovo branje je bilo precej dobro, težave pa so nastopile pri težjih poimenovanjih slik in njihovih besednih oblikah. Nato je učenec iz delovnega zvezka za začetno učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika za najstnike z naslovom Čas za slovenščino (M. Knez, D. Kern, M. Klemen, T. Alič) rešil nekaj začetnih vaj iz pozdravljanja ter predstavljanja in nekaj težjih primerov, ki so vsebovali slovnične in pravopisne lastnosti. To je bil uvod za usmeritev dela pri dodatnem poučevanju slovenščine.

Učenec je na začetku kazal, da so njegove učne sposobnosti zadovoljive, da je motiviran, delaven in sodelovalen. Na začetku šolskega leta je učenec slovenščino v precejšnji meri razumel, predvsem na praktičnosporazumevalni ravni. Tudi latinično pisavo, saj se bolgarščina zapisuje v cirilici, je obvladal. Težave pa so bile v razumevanju terminoloških besed pri posameznih predmetih in pri jezikovnih slovnično-pravopisnih razlikah ter pri počasnem branju.

Cilji dodatnega pouka slovenščine so bili zato naslednji: pravilno zapisovanje besed; hitrejše, tekoče branje in branje z razumevanjem; učenje slovničnih in pravopisnih posebnosti ter razlik v slovenščini (glede na bolgarščino).

Pravilno zapisovanje besed:

Bolgarščina ima nekaj črk, ki jih slovenščina nima, in ne pozna takšnih sklonskih oblik samostalnika kot slovenščina. Za različne sklone uporablja predloge, ki jih zapisuje skupaj s samostalnikom. Učenec je vso učno snov zelo rad zapisoval, kar je precej olajšalo delo pri zapisovanju (pravilna uporaba črk in

pravilno zapisovanje besed skupaj in narazen).

Hitrejše, tekoče branje in branje z razumevanjem:

Vsak jezik ima tako v umetnostnem kot v neumetnostnem besedilu besede, besedne zveze in povedi v prenesenem pomenu. Na preneseni besedni pomen nekega jezika vplivajo različni dejavniki, kot so zgodovinski jezikovni razvoj, zgodovina in kultura naroda ter zgodovina literature, zato ima vsak jezik drugačno frazeologijo. Ta problem se je izkazal že pri prvem branju leposlovnega dela z izrazito metaforičnim jezikom in s sofisticirano uporabo frazeologije. Učenec književnega dela ni razumel, tako da je bilo potrebno izbrati novo enostavno, neposredno in po metaforiki zelo skromno slikanico, saj je bil osnovni namen branja, da učenec literarno delo lahko prebere in ga tudi razume. Ker je učenec slovensko besedo, ki jo je prebral, prevajal v fonološko matrico bolgarskega jezika, je sproti popravljal in uporabljal pravilno izreko napačno izgovorjene besede oz. črke (npr. črko l sredi besede ali na koncu besede, ki jo Bolgari izgovorijo kot /w/).

Pri branju se je preverjalo tudi razumevanje pomenov posameznih besed in povedi. Slikanica je služila tudi kot primer domačega branja pri pouku slovenščine, kjer naj bi učenec slikanico ustno predstavil. Zato je učenec za vsako prebrano stran napisal pisni povzetek, nato pa strnjeno obnovo celotne zgodbe. Obnovo je učenec večkrat prebral in iz tega napravil govorni povzetek za predstavitev v razredu.

Bolgarščina ima nekaj črk, ki jih slovenščina nima, in ne pozna takšnih sklonskih oblik samostalnika kot slovenščina.

skih oblik samostalnika in nima nedoločniške oblike pri glagolu. Ima pa

določno obliko samostalnikov in pridevnikov, ki je tvorjena s priponskim določnim členom in najbolj zapleten sistem glagolov (med drugim devet časov, šest nedovršnih oblik ...). Abece je podobna ruski, razen treh črk.

V učnem programu nižjega izobrazbenega standarda za slovenščino morajo učenci na oblikoslovni ravni poznati glavne podvrste besednih vrst: samostalnik, osebni zaimek (samostalniška beseda), pridevnik, števnik (pridevniška beseda) ter besedni vrsti glagol in prislov ter nekaj slovničnih besednih vrst, kot sta veznik in predlog. Pri vajah za te oblikoslovne kategorije je učenec uporabljal delovni zvezek za začetno učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika za najstnike Čas za slovenščino (M. Knez, D. Kern, M. Klemen, T. Alič). Pri samostalniku je določal spol in število, s poudarkom na dvojini in njenih končnicah.

Samostalnik je pregibal na različne načine in skupaj s pridevnikom pazil na oblikovno ujemanje pri pregibanju (teoretično se ni izpostavljalo sistema šestih sklonov, iz praktičnih primerov je učenec ugotavljal, da gre za različne oblike in končnice).

Glagolske oblike za 1. osebo so služile za glagolske vaje, saj le-te učenec v svojem govornem položaju najpogosteje uporablja (slovenščina ima nedoločniško obliko glagola na -ti in na -či, bolgarščina pa za to obliko uporablja osebno glagolsko obliko – 1. osebo ednine). Poudarek je bil tudi na glagolski dvojini.

Pri pridevniku se je izpostavljalo, da se ujema s samostalnikom in da stoji pred samostalnikom. Števniki se v bolgarščini zapisujejo ravno v obratnem besednem redu (najprej desetica in potem enica), zato je učenec vadil pravičen zapis. Med glavnimi in vrstilnimi števnikami se je poudarjala razlika pri zapisu, glede na to, če se števniki zapisujejo s števkami ali z besedo.

Zadnje ure je učenec usvajal jezikovne vsebine, ki so bile aktualne pri

predmetu slovenščine: kaj je premi govor in kako ga zapisujemo, zapis zemljepisnih in osebnih lastnih imen, knjižne in neknjižne besede, razlika med umetnostnim in neumetnostnim besedilom ter razlika med uradnim in neuradnim besedilom.

PRILAGODITVE IN OPORE PRI DODATNEM POUČEVANJU SLOVENŠČINE KOT DRUGEGA/ UČNEGA JEZIKA

Pri dodatnem poučevanju slovenščine so se za učenca z lažjo duševno motnjo uporabljale različne prilagoditve. Pouk se je izvajal v šolski knjižnici, ki je majhna in prijetna, v prvih urah učenčevega šolskega urnika in eno uro v času podaljšane bivanja. Kot učni pripomočki oz. učno gradivo so služili: delovni zvezek z enostavnimi vajami, slikanice s preprostim besedilom oz. s piktogrami, poljudnoznanstvene revije za otroke, pa tudi vsebina, ki se je dostopala preko računalnika. Domača naloga je bila določena glede na obseg rednih obveznosti, ki jih je učenec imel, in prilagojena oz. individualizirana, da jo je učenec lahko samostojno rešil (prepisovanje besedila, zapisovanje števnikov, reševanje enostavnih nalog, branje lažjega besedila). Učne metode so temeljile na poudarjanju in ponavljanju ključnih besed, slovničnih oblik ter jezikovnih zakonitosti. Učenec si je v besedilu pomagal s podčrtavanjem, obkrožanjem in z zapisovanjem z rdečo barvo. Reševanje nalog in razumevanje novih besed ter jezikovnih kategorij se je navezovalo na učenčeve izkušnje, interese in na njegova močna področja (učenec je prišel iz kmečkega in revnega okolja, rad je risal živali, za učenje in razumevanje besed je iskal in dajal primere iz bolgarščine). Jezik je bilo potrebno poenostavljati tako, da so se knjižne besede razlagale z neknjižnimi oz. z govornico, ki jo je učenec uporabljal v sporazumevanju z vrstniki. Nove besede in jezikovni pojmi so se umeščali v znane in praktične govorno-pisne položaje in vse nove informacije so se podajale enostavno, brez dodatnih zastranitev.

Poleg prilagoditev in različnih učnih tehnik z uporabo vidnega in slušnega senzornega načina se je učenca spodbujalo z besednimi in slikovnimi oporami ter z gestami. Prve ure učnega sklopa so se začele z vprašanji o učenčevem prehodu iz Bolgarije v Slovenijo, o Bolgariji kot o deželi in o njenih zanimivostih, o njegovem življenju na kmetiji pri starih starših in z vprašanji o njegovem področju zanimanja. Včasih je povedal tudi kaj v bolgarščini. Pri nadaljnjem učenju se je učenca še dodatno spodbujalo s frazami: *Dobro ti gre. To si zelo lepo napisal. Nalogo si krasno rešil. Dobro si razumel. To zdaj že obvladaš.*

Skozi celoten pouk je bilo veliko povratnih informacij o tem, kako učenec napreduje in kako uspešno opravlja svoje naloge. Cilji so bili postavljeni glede na potrebe obveznosti pri rednem pouku. Kot rezultat tega je učenec dobil lepe ocene pri predmetu slovenščine (npr. velika in mala začetnica) in matematike (npr. pravilno zapisovanje števnikov) ter drugih predmetih. Učenec je bil zaradi uspehov zelo zadovoljen in zelo motiviran za delo.

ZAKLJUČEK

Pri opisanem primeru učenca priseljenca je dodatno poučevanje slovenščine kot drugega/učnega jezika najprej izhajalo iz funkcijske vloge jezika (pozdravljanje, predstavitev samega sebe ...), nato je prešlo na strukturno vlogo (slovnica), da bi na koncu lahko učenec obvladal interaktivno vlogo jezika (jezik kot orodje za ustvarjanje socialnih odnosov). Jezikovne izboljšave so bile na vseh jezikovnih nivojih (fonologija, morfologija, leksika, semantika, sintaksa in pragmatika).

Učenec je imel izdelan individualiziran program, pri katerem smo sodelovale razredničarka, učiteljica, ki poučuje slovenščino, učiteljica, ki je prevzela en del dodatnega poučevanja slovenščine, svetovalna delavka in jaz kot učiteljica drugega dela dodatnega poučevanja slovenščine. V

začetni fazi je imel učenec v urniku v primerjavi z drugimi šolskimi predmeti največ ur slovenščine. Učenec je tako jezikovno znanje in vedenje pridobival preko procesa učenja (organizirana in hotena oblika pridobivanja jezikovnega znanja) in preko procesa usvajanja jezika (neformalna, spontana oblika pri druženju z vrstniki in okoljem). Z intenzivnim poučevanjem je krepil in razvijal obe ravni obvladovanja jezika: pogovorno ali konverzijsko raven in šolsko ali akademsko stopnjo obvladovanja jezika.

Včasih je povedal tudi kaj v bolgarščini.

Šolska ali akademska stopnja obvladovanja jezika (tudi jezik učilnice) je seveda zahtevnejša, saj pomeni globalje obvladanje jezika, ki je potrebno za zahtevnejše miselne procese, kot so razumevanje, reševanje problemov in miselna analiza. Za sodelovanje pri pouku (razumevanje razlage, strokovnih izrazov, navodil za reševanje nalog, vprašanj) mora učenec razumeti besede in njihovo vpetost v jezikovno strukturo, da lahko razume vsebino, odnose in povezave, šele tako si vsebino lahko tudi zapomni (Knaflič 2016). In prav to raven je učenec najbolj potreboval in jo v poteku dodatnega poučevanja tudi izboljšal.

Učenec je bil skozi cel potek dodatnega poučevanja slovenščine izredno motiviran, kar gotovo izhaja iz ekonomskega vzroka za priselitev zaradi boljšega življenjskega standarda in boljšega šolanja ter iz stališča njegove družine, da je učenje jezika koristno. Z vstopom v slovenski šolski sistem je doživel tudi kulturni šok, pa ne v negativnem smislu, ampak v smeri večje urejenosti in demokratičnosti slovenske šole.

Za uspešno napredovanje je imel učenec s strani vseh učiteljev ponujeno optimalno podporo (usklajevanje, dogovarjanje, povezovanje učiteljev glede na učenčev problematiko in razvoj).

Širši cilji dodatnega poučevanja slovenščine so bili:

- učenčevu uspešno vključevanje v sistem vzgoje in izobraževanja,

- razvijanje učenčeve jezikovne zmožnosti (zadostni nabor besedišča in slovničnih pravil za uspešno sporazumevanje),
- razvijanje učenčeve socialne zmožnosti (učenje jezika je tudi socializacijski proces, prilagajanje novim življenjskim okoliščinam in govornim položajem),
- razvijanje učenčeve spoznavne zmožnosti (širjenje učenčevega pojmovnega sveta).

Obravnava, organizacija in metode za poučevanje slovenščine pri primeru učenca tujca so se izkazale za ustrezne in primerne. Ob strokovnem in celostnem pristopu pri poučevanju ter pri visoki motivaciji in prizadevnosti učenca so bili rezultati zelo dobri.

Za uspešne se je izkazalo več dejavnikov:

- dodatno poučevanje je prevzelo več strokovnjakov: profesorica slovenščine (največ ur), defektologinja in logopedinja;
- v začetni fazi je bil uporabljen

številčno maksimalno razpoložljiv nabor ur (5,5 na teden);

- poučevanje je bilo individualizirano;
- pomoč je učenec prejel tudi v razširjenem programu (dopolnilni in dodatni pouk);
- učenec je imel podporo znotraj razreda in šole, sprejet pa je bil tudi v širšem okolju (Dnevni center CSD).

Dosežki učenca in njegovo napredovanje v jezikovni zmožnosti so bili skozi potek dodatnega poučevanja slovenščine kot drugega/učnega jezika uspešni in zadovoljivi, kar potrjuje, da takšen model deluje.

LITERATURA

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dostopno na http://pefprints.pef.uni-lj.si/1195/1/bela_knjiga_2011.pdf.

Knaflič, L. (2016) Učitelj ter dvo- in večjezičnost učencev. *Sodobna pedagogika*, let. 67 (št. 2): str. 104–117.

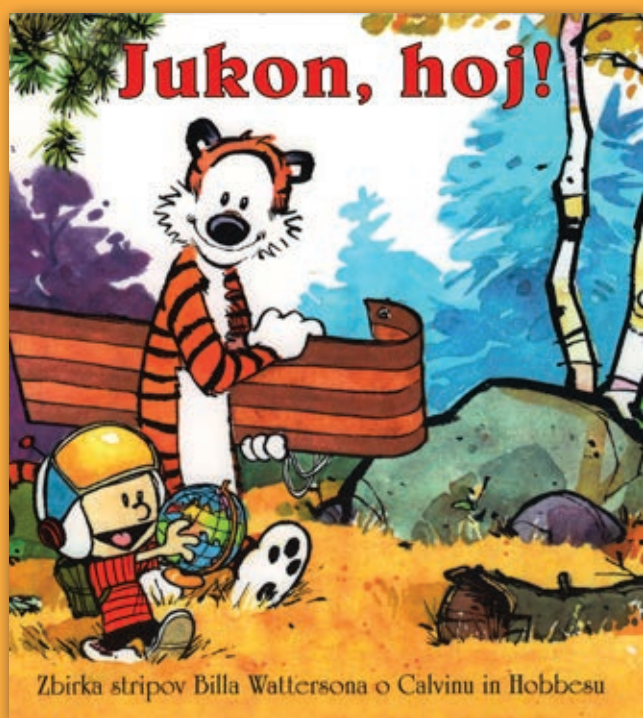
Knez, M., Kern, D., Klemen, M., Alič, T. (2015) *Čas za slovenščino 1. Delovni zvezek za začetno učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika za najstnike*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. Dostopno na http://centerslo.si/wp-content/uploads/2016/03/CasZaSlo1_DZ_web_lockd.pdf.

Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji (2007). Sprejeto na kolegiju ministra. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Štrekelj, A., in Ozbič, M. (2008) Uspešnost pri zapisu slovenskega in italijanskega nareka pri dvojezičnih učencih na Primorskem, v Italiji in Sloveniji. *Defectologica Slovenica*, let. 16 (št. 1): str. 7–29.

Vižintin, M. A. (2013) Vključevanje otrok priseljencev prve generacije in medkulturni dialog v slovenski osnovni šoli. Koper: Pedagoška akademija – doktorska disertacija. Dostopno na http://pefprints.pef.uni-lj.si/1952/1/Vizintin_doktorska_disertacija.pdf.

Najzabavnejši stripi na svetu!

CALVIN IN HOBBS

PRAVKAR IZŠLO: Jukon, hoj!